

Introducció al dret processal

Guillem Ormazabal Sánchez

Resums, activitats, glossaris, bibliografies i tractament didàctic a càrrec de Cristina Sala Donado

PID_00199325

Material docent de la UOC

Guillem Ormazabal Sánchez

Professor titular de Dret processal a la Universitat de Girona.

Cristina Sala Donado

Professora de Dret processal a la Universitat de Girona.

La revisió d'aquest material docent ha estat coordinada pel professor: Jordi Garcia Albero (2013)

Sisena edició: febrer 2013

© Guillem Ormazabal Sánchez, Cristina Sala Donado

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2013

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

Dipòsit legal: B-33.139-2012

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

El dret processal és la branca del dret que s'ocupa de tot allò relatiu a la funció jurisdiccional. Com qualsevol denominació, la de *dret processal* no dóna a entendre per si mateixa, sense més aclariments, tot el seu contingut semàntic. En efecte, l'objecte d'aquesta disciplina gira entorn de tres eixos bàsics:

- la jurisdicció o potestat jurisdiccional;
- l'acció;
- i el procés.

La denominació *dret processal* tan sols fa referència al darrer dels elements esmentats, encara que, com veurem, els inclou tots tres. De fet, hi ha autors que prefereixen altres denominacions, com ara *dret jurisdiccional* (Montero Aroca). En tot cas, aquestes i altres expressions que s'han proposat, tot i resultar acceptables i vàlides, no deixen de resultar també incompletes o parcialment inexpressives. Per això, en aquests materials es prefereix la denominació tradicional i més freqüent de *dret processal*.

L'estudi de l'assignatura s'organitzarà entorn de les tres nocions o eixos bàsics esmentats abans, que apareixen lògicament i inescindiblement entrelaçats. La jurisdicció, com veurem, és una potestat de l'Estat mitjançant la qual es realitza o actua el dret en el cas concret; l'acció és el dret dels ciutadans a obtenir de l'Estat la prestació de l'activitat jurisdiccional; i el procés és l'instrument, exclusiu i exclouent, per mitjà del qual s'exercita la potestat jurisdiccional i se satisfà el dret dels ciutadans a obtenir la prestació de l'activitat jurisdiccional.

D'aquests eixos o ciments que sostenen i donen coherència a l'edifici de la ciència processal destaca el del procés, al qual es dedica la major part de l'atenció. Certament, tota l'activitat jurisdiccional s'acaba transformant en procés, camí que inexorablement han d'utilitzar els tribunals per a dur a terme qualsevol actuació del tipus que sigui.

Però el procés, a banda del mètode que els tribunals han de seguir per a realitzar les seves tasques, és també un instrument posat al servei de l'efectivitat del dret substantiu o material. De poc o res serviria un acurat ordenament jurídic substantiu –és a dir, una encertada regulació dels diferents sectors o segments de l'ordenació de les relacions socials (dret civil, mercantil, administratiu, penal, fiscal–, si hom no posseís alhora un coneixement adequat dels mecanismes o eines necessàries per a obtenir l'efectivitat de les normes legals corresponents, quan aquestes fossin ignorades o vulnerades pel seu destinatari. Podríem dir, fins i tot, que la situació jurídica emparada més clarament pel dret podria restar frustrada o condemnada a la ineficàcia per una deficient regulació dels mecanismes processals per a obtenir-ne l'efectivitat o, en l'àmbit pràctic,

pel desconeixement o imperícia dels professionals del dret en allò que es refereix a la tècnica processal. Per a il·lustrar-ho amb un exemple: de què li servirà al titular d'un dret d'autor (posem per cas d'una obra literària), una reconeguda situació jurídica, si no compta amb instruments ràpids i eficaços que permetin segrestar l'edició inconstentida de la seva obra (mesures cautelars, sobretot)? Els mecanismes de protecció judicial d'aquesta situació jurídica constitueixen matèria pròpia del dret processal. I per posar un darrer exemple: de què serveix al creditor un crèdit reconegut i emparat per l'ordenament jurídic si resulta impossible vèncer la resistència pertinax del deutor per a pagar-lo? De res, si no existeixen els mecanismes d'execució forçosa necessaris, la regulació dels quals és matèria pròpia del dret processal. El procés judicial apareix d'aquesta manera com l'instrument que tot sovint resultarà necessari utilitzar per a obtenir l'efectivitat dels drets subjectius o, si es prefereix, la realització efectiva de l'ordenament jurídic.

El procés, d'altra banda, no és una realitat homogènia o uniforme. Com tot instrument, s'ha d'adequar a la naturalesa o peculiaritats d'allò que auxilia o ajuda, en el nostre cas a la naturalesa del dret substantiu o material, a l'efectivitat del qual serveix. És per aquesta raó que hi ha diferents branques del dret processal. La més important d'aquestes, per l'elevat grau de desenvolupament científic assolit, és sens dubte el dret processal civil, és a dir, el que assegura l'eficàcia de les diferents branques del dret substantiu reguladores de les relacions juridicoprivades (sobretot, el dret civil i el dret mercantil). Juntament amb el dret processal civil, el dret processal laboral i el dret processal contenciós administratiu han adquirit autonomia pròpia, tot i que el gruix de les qüestions relatives a aquests drets processals, els aspectes bàsics i els conceptes fonamentals, són tributaris del dret processal civil. L'estudi d'aquestes dues branques del dret processal, d'altra banda, no té lloc en les assignatures que els plans d'estudi de les universitats de l'Estat espanyol dediquen al procés, sinó dins de les assignatures dedicades als corresponents drets substantius, és a dir, Dret del treball i Dret administratiu.

El dret processal penal mereix un tractament separat. S'estudia com a assignatura autònoma i constitueix una classe de procés que no té res a veure amb els anteriors. La profunda diferència que separa el dret penal de la resta de les branques jurídiques origina en l'àmbit processal una disciplina completament diferent de les altres branques del dret processal, amb una instrumentació conceptual i científica completament distinta.

La *Introducció al dret processal* que ara introduïm és una assignatura propedèutica o d'iniciació. S'hi presenten i s'hi expliquen els continguts bàsics del dret processal entorn dels tres eixos bàsics als quals ens hem referit al començament d'aquestes línies. Pel que fa a la jurisdicció, se n'estudia el concepte, els òrgans judicials, l'organització, el poder judicial i els òrgans de govern, el règim constitucional i orgànic de la jurisdicció, l'estatut personal dels jutges i magistrats, etc. Un cop explicada l'acció com a dret dels ciutadans a l'activitat jurisdiccional, s'estudia el procés, tot analitzant-ne la naturalesa, conceptes,

classes, principis inspiradors i, finalment, la regulació dels actes processals, en allò que resulta comú a qualsevol classe de procés. L'estudi a fons del dret processal civil i del dret processal penal, com s'ha dit, és objecte, posteriorment, d'altres assignatures de la carrera.

Tant de bo que aquests materials siguin una eina útil per a conduir els estudiants al coneixement dels fonaments del dret processal, de manera que restin en condicions d'afrontar amb èxit la resta d'assignatures processals de la carrera.

Objectius

L'objectiu principal de l'assignatura és la **introducció de l'estudiant en la disciplina del dret processal**, a partir dels tres eixos bàsics entorn dels quals s'articula l'assignatura:

1. jurisdicció
2. acció
3. procés

Precisament els materials es divideixen en tres mòduls didàctics, en els quals es desenvolupen singularment cadascun dels tres conceptes.

Aquest objectiu, de caràcter general, es pot desglossar en els **objectius de caràcter específic** següents:

1. Conèixer l'origen de la jurisdicció com a poder de l'Estat.
2. Entendre el concepte de jurisdicció com a potestat pública que té com a objectiu l'actuació o la realització del dret en el cas concret.
3. Distingir la potestat jurisdiccional de les potestats legislativa i administrativa.
4. Conèixer els òrgans jurisdiccionals i distingir entre els que són unipersonals i col·legiats. Conèixer els ordres en què es divideix la jurisdicció i els òrgans que els componen.
5. Comprendre els principals aspectes relatius a l'organització interna dels òrgans judicials.
6. Conèixer com es compon el Consell General del Poder Judicial, les seves atribucions i l'organització, i entendre la seva funció com a òrgan de govern del poder judicial.
7. Estudiar els principis constitucionals bàsics relatius a la funció jurisdiccional.
8. Conèixer aspectes relatius a la composició personal dels tribunals, tant pel que fa al personal jurisdicent com al no jurisdicent.

- 9.** Entendre el concepte d'acció, les seves principals teories i la virtualitat en els processos diferents.
- 10.** Analitzar el contingut de l'article 24 de la Constitució en relació amb el concepte d'acció i pel que fa al concepte de tutela judicial efectiva.
- 11.** Conèixer el contingut essencial dels drets que integren la tutela judicial efectiva reconeguda en l'article 24.1 de la Constitució.
- 12.** Delimitar el concepte de procés i distingir entre diferents classes i tipus de processos.
- 13.** Conèixer la dinàmica general dels processos civil, penal, contenciós administratiu i laboral.
- 14.** Estudiar els principis del procés, i distingir entre aquells que són comuns a tots els processos, els que informen preferentment un determinat tipus de procés i aquells que informen el procediment.
- 15.** Prendre contacte amb algunes de les institucions processals principals, a partir de l'estudi dels principis del procés.
- 16.** Entendre les classes d'actes processals i el seu règim jurídic.
- 17.** Conèixer els actes de comunicació i la seva regulació legal.
- 18.** Conèixer l'existència de mecanismes extrajudicials de resolució de conflictes.
- 19.** Aprendre el règim relatiu al dret en l'assistència jurídica gratuïta.

Continguts

Mòdul didàctic 1

La jurisdicció

Guillem Ormazabal Sánchez

1. La relativitat del concepte de jurisdicció. Dificultats per a oferir-ne una noció abstracta
2. L'abolició de la justícia privada o autoajuda
3. La jurisdicció com a potestat pública encaminada a l'actuació o realització del dret en el cas concret
4. La jurisdicció i la resta de les potestats bàsiques de l'Estat: administració i legislació
5. Els òrgans jurisdiccionals
6. Els ordres jurisdiccionals
7. Conflictes de jurisdicció, conflictes de competència i qüestions de competència
8. La independència i la imparcialitat com a eixos de tota la regulació de la jurisdicció
9. Unitat jurisdiccional
10. Exclusivitat
11. La responsabilitat en l'exercici de la funció jurisdiccional
12. El poder judicial
13. El personal jurisdiccional i la carrera judicial
14. L'oficina judicial i el personal no jurisdiccional

Mòdul didàctic 2

L'acció o el dret dels justiciables d'obtenir la tutela judicial

Guillem Ormazabal Sánchez

1. L'acció com a dret diferent i instrumental al dret subjectiu material exercitat en el procés
2. L'acció en el procés civil: les concepcions abstracta i concreta
3. L'acció en el procés penal: la validesa exclusiva de la concepció abstracta
4. L'acció o dret d'obtenir la tutela judicial com a dret constitucionalitzat: l'article 24.1 CE com a dret d'obtenir una resolució sobre el fons degudament motivada
5. Altres continguts que integren el dret a la tutela judicial efectiva recollit en l'article 24.1 CE

Mòdul didàctic 3

El procés

Guillem Ormazabal Sánchez

1. Procés, procediment i judici
2. Naturalesa jurídica del procés. Les càrregues processals
3. Procés de declaració, procés d'execució i procés cautelar

4. Procés civil, penal, contenciós administratiu i laboral
5. Referència a les fonts del dret en l'àmbit processal: l'aplicació de la llei processal en el temps i en l'espai, i els usos forenses
6. Els principis del procés i del procediment
7. Els actes processals
8. Els mètodes de resolució extrajudicial dels conflictes
9. Implicacions econòmiques del procés: el dret a l'assistència jurídica gratuïta i les taxes judicials

Bibliografia

Amb caràcter general i, per tant, amb validesa per a tots els mòduls, s'indiquen a continuació els principals manuals de l'assignatura.

No s'assenyala l'any de publicació perquè és preferible en qualsevol cas utilitzar sempre l'edició més recent.

Cordón Moreno, F. *Introducción al Derecho Procesal*. Pamplona: Ed. Eunsa.

De la Oliva Santos, A.; Díez-Picazo Giménez, I.; Vegas Torres, J. *Derecho Procesal. Introducción*. Madrid: Ed. Centro de Estudios Ramón Areces.

Montero Aroca, J.; Gómez Colomer, J.L.; Montón Redondo, A. *Derecho Jurisdiccional. (I Parte general)*. Barcelona: Ed. Bosch.

Moreno Catena, V.; Gimeno Sendra, V.; Cortés Domínguez, V. *Introducción al Derecho Procesal*. Madrid: Ed. Colex.

Ortells Ramos, M.; Cámara Ruiz, J.; Sánchez J. *Derecho procesal: introducción*. València: Ed. Nomos.